

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΔΥΣΗΣ Ι

Ενότητα #3: Βασικές Γνώσεις ΙΙ

Η κοινωνία κατά την καρολίγγεια περίοδο

Νικόλαος Καραπιδάκης
Τμήμα Ιστορίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η κοινωνία κατά την καρολίγγεια περίοδο

Η ανολοκλήρωτη αποκατάσταση του κράτους εκ μέρους του Καρλομάγνου και των διαδόχων του μεταμόρφωσε την κοινωνία. Ο πληθυσμός και η οικονομία οργανώνονται γύρω από τη villa. Η σχετική πολιτική σταθερότητα της αυτοκρατορίας επιτρέπει μια αναθέρμανση του εμπορίου, ακόμα και του διεθνούς, αλλά η ανασφάλεια που επικρατεί μετά τον θάνατο του Καρλομάγνου ανασηματοδοτεί τον θεσμό της υποτέλειας (vassalitas).

Η villa

Υπενθυμίζουμε ότι η «μεγάλη ιδιοκτησία» παραμένει η βάση του κοινωνικού συστήματος. Αντιπροσωπεύει τόσο ένα εργαλείο της οικονομίας όσο και της πολιτικής : επιτρέπει στην εξουσία να προσεταιριστεί τους υπηκόους της μέσω της προσωπικής τους πίστης.

Η villa χωρίζεται σε δυο τμήματα. Το ελεύθερο (reserva) και τους κλήρους (manse). Το ελεύθερο τμήμα αντιπροσωπεύει το σύνολο της γης που αξιολογεί άμεσα ο κάτοχός της και περιλαμβάνει μια κατοικία με την αυλή της (curtis), καθώς και εγκαταστάσεις εκμετάλλευσης όπως φούρνους, μύλους ή πατητήρια. Επίσης, δάση και βοσκοτόπια. Οι κλήροι, αντιθέτως, που ονομάζονται ανάλογα με την περιοχή hufe, hide, hoba, αποτελούν αγροτεμάχια που καλλιεργούνται από αγρολήπτες, ελεύθερους (coloni) ή δούλους, οι οποίοι υποχρεώνονται στην καταβολή εισφορών προς τον κύριο της περιουσίας. Οι εισφορές αυτές μπορούν να είναι σε είδος, σπανίως σε χρήμα, και σε εργασία (αγγαρεία).

Η πλειοψηφία των κατοίκων της αυτοκρατορίας υπάγεται σε μια villa. Συνήθως ο κύριός της επικουρείται στα καθήκοντά του από έναν διαχειριστή (vilicus). Οι καλλιεργητές μπορεί να είναι ελεύθεροι ή δούλοι αλλά οι διαφορές μεταξύ τους αμβλύνονται. Οι δούλοι, άλλωστε, είναι όλο και σπανιότεροι. Η Εκκλησία ενθαρρύνει τις απελευθερώσεις τους και απαγορεύει την υπαγωγή ενός χριστιανού στο καθεστώς της δουλείας. Οι δούλοι, όπως και ελεύθεροι, είναι εγκαταστημένοι (casati) σε έναν κλήρο και χρειάζονται την προστασία ενός ισχυρού στην εξουσία του οποίου και υπάγονται. Δούλοι και ελεύθεροι αποκτούν, βαθμιαία, ένα ενιαίο καθεστώς, ελλιπούς ελευθερίας: το καθεστώς του παροίκου (servus).

Στο σύστημα της villae δεν υπάγονται τα κτήματα των ελεύθερων και ανεξάρτητων χωρικών που είναι ιδιοκτήτες των περιουσιών τους. Αυτές οι ελεύθερες περιουσίες ονομάζονται allodia. Στις πηγές της εποχής οι αναφορές στα allodia είναι σπάνιες αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι η σημασία τους ήταν περιορισμένη.

Η ανάπτυξη της οικονομίας

Η παραγωγή, στο κυριότερο μέρος της, υλοποιείται στο πλαίσιο της villa. Οι πιο πολλές από αυτές διαθέτουν, άλλωστε, και τεχνίτες οι οποίοι κατασκευάζουν ενδύματα, εργαλεία και άλλα αντικείμενα. Αν και η villa εξασφαλίζει αυτάρκεια στον ιδιοκτήτη της, η παραγωγή της δεν περιορίζεται μόνο στην εξυπηρέτηση της αυτάρκειας. Τα πλεονάσματα της παραγωγής εμπορευματοποιούνται. Από την άλλη μεριά οι κύριοι αυτών των οικονομικών εκμεταλλεύσεων είναι υποχρεωμένοι να προμηθεύονται εργαλεία ή άλλα απαραίτητα προϊόντα που δεν παράγουν οι ίδιοι όπως το αλάτι ή το κρασί. Οι τοπικές αγορές αυξάνουν σε μέγεθος και το διεθνές εμπόριο, έως τις αραβικές και τις νορμανδικές επιδρομές τουλάχιστον, αποκτά και πάλι σημασία. Ανταλλαγές προϊόντων γίνονται μεταξύ των διαφόρων βασιλείων της αυτοκρατορίας αλλά και με τη Βυζαντινή αυτοκρατορία. Τα προϊόντα που ανταλλάσσονται είναι τα γουναρικά (προέρχονται από το Βορρά και τη Βαλτική), τα μπαχαρικά (προέρχονται από την Ανατολή), τα μεταξωτά, οι δούλοι (από τον σλαβικό κόσμο και τον Βορρά), η ξυλεία, τα όπλα και τα δημητριακά. Αναπτύσσονται μάλιστα και νέα λιμάνια όπως το λιμάνι του Κέντοβικ και του Ντούρστεντε στη Βόρεια Θάλασσα, ή της Βενετίας στην Αδριατική. Δημιουργούνται, επίσης, παραποτάμια λιμάνια κατά μήκος των μεγάλων ποταμών όπως στις πόλεις Μάϊντζ, Βερντέν και Κολωνία ή σε ορισμένες ιταλικές πόλεις. Οι δυναμικές οικονομικές ζώνες της εποχής είναι η θάλασσα του Βορρά και η Αδριατική.

Κατά την ίδια περίοδο διευρύνεται η κυκλοφορία των νομισμάτων. Υποχωρεί, αντιθέτως, η χρήση του χρυσού, από τον 7^ο αιώνα, που είτε αποθησαυρίζεται είτε εκλείπει. Στα νομίσματα χρησιμοποιείται το ασήμι. Το αργυρό δηνάριο ανατιμάται το 794. Το νομισματικό σύστημα διακρίνεται μεταξύ του νομίσματος που έχει υπολογιστική αξία και του πραγματικού νομίσματος που κυκλοφορεί. Το πρώτο διακρίνει μεταξύ λίρας, σολδίου και δηναρίου. Μια λίρα έχει 20 σολδία, και ένα σολδί 12 δηνάρια. Στην πραγματικότητα κυκλοφορούν μόνο δηνάρια. Η έκδοσή τους

αποτελεί βασιλικό μονοπώλιο και η αγοραστική τους δύναμη είναι μικρή ακόμα και για τις τοπικές αγορές.

Η ανάπτυξη της υποτέλειας.

Η υποτέλεια είχε γεννηθεί μέσα στο πλαίσιο των βαρβαρικών βασιλείων και υποχώρησε για μια φάση με την ανασύσταση του κράτους από τον Καρλομάγνο. Ο σχετικά αδύνατος χαρακτήρας της καρολίγγειας διοίκησης, ωστόσο, δεν της επιτρέπει να επικρατήσει και την οδηγεί στην ιεράρχηση της κοινωνίας μέσω της υποτέλειας. Ο βασιλιάς έχει τους υποτελείς του (*vassi dominici*) οι οποίοι έχουν, με τη σειρά τους, τους δικούς τους υποτελείς κ.ο.κ. Στην κορυφή της πυραμίδας αυτού του συστήματος «συστάσεων» (*recommandationes*), ο βασιλιάς ελέγχει το σύνολο των ελευθέρων υπηκόων του – από τους πιο ισχυρούς έως τους πιο αδύνατους – χάρις σε ένα όρκο υποτέλειας.

Ωστόσο, για να διατηρηθεί αυτό το σύστημα, ο βασιλιάς είναι υποχρεωμένος να προστατεύει τους ανθρώπους του και να τους εξασφαλίζει εισοδήματα. Μετά από τη βασιλεία του Λουδοβίκου του Ευσεβή (814-840), οι κατακτήσεις σταματούν και ο αυτοκράτορας είναι υποχρεωμένος να αντλεί από τα δικά του εισοδήματα για την ανταμοιβή των υπηκόων του. Τα δημόσια φορολογικά εισοδήματα μειώνονται. Επιπλέον, εξαιτίας της εξασθένησης της βασιλικής εξουσίας, εμφανίζονται δυο νέες τάσεις με αρνητικά αποτελέσματα. Αφενός, τα δημόσια αξιώματα (*honores*) τείνουν να μετατραπούν σε κληρονομικά και τα εισοδήματά τους να ιδιωτικοποιούνται. Οι ανταμοιβές υπηρεσιών (*beneficia*), αφετέρου, που είχαν έως τότε χαρακτήρα προσωρινό, μετατρέπονται σε μόνιμες και σε ιδιοκτησία των κατόχων τους. Τόσο τα αξιώματα όσο και οι ανταμοιβές, *honores* και *beneficia*, γίνονται μέρος της περιουσίας μιας αριστοκρατίας, η οποία πουλά όλο και πιο ακριβά την υποστήριξή της στο περιβάλλον των εμφυλίων πολέμων που προκύπτει μετά τον θάνατο του Καρλομάγνου.

Με την εξασθένηση της αυτοκρατορικής εξουσίας και μπροστά στην ανασφάλεια των νέων επιδρομών, οι πληθυσμοί στρέφονται προς την εξουσία του πιο κοντινού τους άρχοντα, κόμη ή δούκα, αγνοώντας τη βασιλική εξουσία.